

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА АНТИЧНОСТІ, СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ДОМОДЕРНОЇ ДОБИ

Вікторія Кузьма

Навчально-методичний комплекс дисципліни

«ІСТОРІЯ РЕЛІГІЙ СВІТУ»

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014.03 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.03 Середня освіта (Історія)
Освітня програма	Історія
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Ужгород – 2023 р.

УДК 2-9(09)(076)
К89

Кузьма В. Історія релігій світу (для здобувачів вищої освіти галузі знань **01 Освіта/Педагогіка** спеціальності **014.03 Середня освіта** освітньої програми **Історія**). / Вікторія Кузьма [Ужгород. нац. ун-т; ф-т. історії та міжнародних відносин; каф. Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби]. Ужгород – 2023. – 24 с.

Розробник:

Кузьма В.В., ст. викладач кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби, ДВНЗ «УжНУ».

Рецензент:

Товтин Я.І., кандидат історичних наук, доцент кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби, ДВНЗ «УжНУ».

Відповідальний за випуск:

Ліхтей І.М., кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби, ДВНЗ «УжНУ».

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби, ДВНЗ «УжНУ»

Протокол № 1 від 30 серпня 2023 р.

Схвалено Науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Протокол №1 від 14 вересня 2023 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Протокол № 7 від 15 вересня 2023 р.

© Кузьма В.В., 2023 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2023 р.

ЗМІСТ

1.	Опис навчальної дисципліни.....	4
2.	Мета і завдання навчальної дисципліни.....	4
3.	Передумови для вивчення навчальної дисципліни.....	7
4.	Очікувані результати навчання.....	8
5.	Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання.....	8
6.	Програма навчальної дисципліни.....	12
6.1.	Зміст навчальної дисципліни.....	12
6.2.	Структура навчальної дисципліни.....	15
6.3.	Теми практичних (семінарських) занять	15
6.4.	Самостійна робота	17
6.5.	Індивідуальні завдання.....	19
6.6.	Перелік питань для модульного і підсумкового контролю (залік).....	19
7.	Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна	21
8.	Рекомендовані джерела інформації.....	21

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів: 4,0	Рік підготовки:	Рік підготовки:
Загальна кількість годин: 120	4	5
Кількість модулів: 1	Семестр:	Семестр:
	7	9
	Лекції:	
	40	12
	Практичні (семінарські):	
	20	6
	Лабораторні:	
	-	-
	Самостійна робота:	
	60	102

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни є засвоєння важливих як наукових так і пізнавальних проблем з історії релігій: розглядається місце релігії у житті людини і суспільства, різноманітні підходи до вивчення релігій, а також надається огляд основних етапів формування основних релігійних систем людства.

Основними завданнями дисципліни є:

- визначення понятійного апарату, джерел, історіографії, принципів та методів дослідження;
- ознайомлення студентів з предметом та специфікою курсу;
- розкриття підходів до періодизації історичного розвитку релігій;
- визначення специфіки історичної типологізації релігій;
- з'ясування місця релігії в системі культури і світоглядного досвіду, її функцій та життєвого смислу;
- вивчення змісту віровчення, культу і форм релігійного життя релігій світу;
- осмислення закономірностей релігійного процесу в Україні;
- виховання толерантного ставлення до релігійних надбань людства.

Наукові знання про релігії необхідні для того, щоб не розглядати її з позиції оцінки – позитивної чи негативної. Знання про релігії не є ні релігійними, ні антирелігійними, вони значимі як для вільно думаючих людей, так і для представників різної конфесійної приналежності.

Курс «Історія релігій світу» охоплює період від виникнення релігійних вірувань до наших днів. Пропонується вивчення архаїчних (язичницьких) вірувань, античної релігії і міфології, східних релігійних систем. Основну увагу приділено світовим релігіям – буддизму, християнству, ісламу. У той же час, враховуючи сучасний релігійний стан, в тому числі і в Україні, у програмі представлений матеріал про сучасні нетрадиційні вірування.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі середньої освіти, викладати історію (всесвітню та вітчизняну) в рамках середньої школи, розв'язувати задачі шкільного та вище шкільного рівня, розуміти сучасні тенденції історії та історичних процесів. Вміти застосовувати сучасні досягнення історичної науки та педагогіки для викладання в середній школі, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- Вправність мислення. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби та вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань і стратегій/способів мислення. Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час. (ЗК -1)
- Розвиненість рефлексії. Здатність відрізнити суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних та аргументованих, вміти надавати перевагу останнім. Критичність і самокритичність мислення. Схильність до самоперевірки отриманих результатів, турбота про якісне виконання професійних завдань. (ЗК– 2)
- Інтелектуальна комунікація. Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст і структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях, використовувати ввічливі форми звернення до опонента, концентруватися на значущих складових судження, не переходячи на особистості. Навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації. Навички роботи в групі, розподіл функцій в колективній роботі. Відкритість, здатність сприймати та враховувати зауваги, оптимізувати власну позицію в процесі обговорення, налаштованість на діалог, залучення у власні

міркування висловлених слухних ідей. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.. (ЗК – 3)

- Особиста ціннісно-вольова налаштованість. Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляцій, плагиату та інших виявів недоброчесності. Розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків. Здатність працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам. Здатність життєво та фахово реалізовувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі та цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально і ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем. (ЗК) – 5

Фахові компетенції:

- Здатність виявляти та опрацьовувати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати цю інформацію. (ФК - 1)
- Здатність критичного усвідомлення зв'язків між теперішніми подіями та минулими процес. (ФК – 2).
- Здатність брати участь у дискусії з певної наукової проблеми, у різних формах наукової комунікації. (ФК - 4)
- Здатність усвідомлення різноманітності історіографічних поглядів у різні періоди і контексти; поважати різні точки зору, які походять з інших національних і культурних спільнот (ФК - 5)
- Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних. (ФК - 6)
- Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної спеціалізації при розробці (у відповідності до певних вимог) наукових проектів прикладної спрямованості, а також при вирішенні певних практичних проблем..(ФК - 7)
- Здатність читати історичні тексти чи оригінальні документи рідною мовою; самостійно підсумовувати чи переписувати та каталогізувати інформацію. (ФК - 8)
- Вміння застосовувати сучасні методи викладання історії та суміжних дисциплін у навчальних закладах. (ФК - 9)
- Формувати позитивне ставлення до вивчення історії та до суспільно-корисної діяльності.. (ФК - 11)
- Знання місцевої історії, національної, європейської та світової історії у порівняльній перспективі.. (ФК – 12)

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Історія релігій світу» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 03 Історія та культура стародавнього Сходу.

ОК 04 Історія та культура Античності

ОК 14 Історія та культура західноєвропейського Середньовіччя

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знає та розуміє принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти та фахової передвищої освіти.	ПРН - 03
Організовує освітній процес із використанням інформаційних та комунікаційних технологій в тому числі в умовах дистанційного навчання, розвиває у здобувачів загальної середньої освіти, навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.	ПРН - 04
Застосовує методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки у професійній діяльності у закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти, здатний оцінювати результати їх застосування.	ПРН - 08
Володіє формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, уміє відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини.	ПРН - 09
Уміє працювати із джерелами інформації, інтегрувати їх зміст, визнавати й сприймати різноманітність критичного аналізу і оцінок історичних джерел.	ПРН - 10

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Історія релігій світу»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Здатність використовувати теологічні знання для навчання предмета в закладах загальної середньої освіти та фахової передвищої освіти.	ПРН - 03
Організовувати та брати участь у дискусії з актуальних питань релігій світу; представляти результати своєї діяльності у вигляді письмових, усних відповідей (в т.ч. розробка презентацій).	ПРН - 04
Аналізувати релігійні доктринальні особливості в контексті історії світової культури, бачити зв'язки морально-етичних доктрин релігій світу із загальнолюдськими моральними уявленнями. Розуміти вплив релігій світу на формування цивілізаційних ідеалів людства. Обґрунтувати власну світоглядну позицію щодо значення релігії у суспільному та особистому житті. Вирішувати дослідницькі завдання з різних теоретико-методологічних позицій, представлених в наукових історичних працях відповідної дисципліни.	ПРН - 08
Аналізувати та прогнозувати тенденції та перспективи розвитку релігії в добу сьогодення. Виділяти теологічну проблематику. Бачити зв'язки морально-етичних доктрин релігій світу із загальнолюдськими моральними уявленнями. Розуміти вплив релігій світу на формування цивілізаційних ідеалів людства.	ПРН - 09
Володіти навичками організації науково-дослідницької роботи; набутими історичними знаннями, навичками джерелознавчого характеру; здібностями до складання бібліографії з тематики досліджень, що проводяться; оволодіти навичками самостійної роботи з історичними джерелами і науковою літературою, для використання на семінарських заняттях, при написанні рефератів тощо.	ПРН - 10

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Концепція організації навчального процесу в Ужгородському національному університеті розроблена на основі «Тимчасового положення МОН України про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців».

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного (проміжного), підсумкового (семестрового) контролю

Форми поточного контролю: оцінювання знань студента під час семінарських занять (вивчення текстів джерел; виступ з доповіддю; фронтальні бесіди при порівнянні специфіки різних конфесій; формування свого ставлення до означеної проблеми), самостійної роботи (підготовку до семінарських занять; роботу з джерелами; написання рефератів та текстів доповідей; участь у проведенні колоквиумів.) та активності студента на занятті.

Поточний контроль рівня засвоєння навчального матеріалу дисципліни оцінюється за п'ятибальною шкалою. У кінці семестру виводиться середнє арифметичне усіх одержаних оцінок за відповіді та модуль. Одержаний результат переводиться у бали.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль 0 балів.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи академічної групи. Позитивна оцінка поточної успішності студента за відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за модульні роботи є підставою допуску до підсумкової форми контролю – заліку.

Форми модульного контролю: проводиться у комбінованій формі: у вигляді тестування та письмових контрольних робіт. Вид контрольного заходу та методика урахування складових модульного контролю при визначенні оцінки за МК розробляється викладачам і затверджується кафедрою.

Модульний контроль (МК) проводиться один раз за семестр, відповідно до графіка навчального процесу.

Контрольні заходи модульного контролю з навчальної дисципліни проводяться під час семінарських занять в академічній групі відповідно до розкладу занять.

До контрольного заходу відповідного модульного контролю студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити індивідуальні завдання, реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Студент, який з поважної причини не зміг з'явитися на модульний контроль за дозволом декана може складати пропущений модульний контроль з предмету.

Форми підсумкового контролю: усний залік. Студенти, які за результатами модульних контролів здобули з навчальної дисципліни не менше від встановленої мінімальної кількості балів, атестуються із виставленням їм державної семестрової оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») відповідно до шкали переведення. Студенти, які атестовані з

оцінкою «незадовільно» зобов'язані складати семестровий залік. Семестрові заліки можуть також складати студенти, які бажають покращити оцінку, отриману за результатами модульних контролів. Оцінювання знань на заліку здійснюється у 100-бальній шкалі.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5		
5	5	5	5	5		
T6	T7	T8	T9	T10		
5	5	5	5	5		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	6	30
Реферат	2	20
Модульна контрольна робота	1	50
Разом	7	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

При оцінюванні модульної контрольної роботи враховується обсяг і правильність виконаних завдань:

- а) оцінка “відмінно” ставиться за правильне виконання всіх завдань;
- б) оцінка “добре” ставиться за виконання 75 % усіх завдань;
- в) оцінка “задовільно” ставиться, якщо правильно виконано більше 50% запропонованих завдань;
- г) оцінка “незадовільно” ставиться, якщо завдань виконано менше від 50 %.

Неявка на модульну контрольну роботу – 0 балів.

Неявка на МКР – 0 балів.

До модульної контрольної роботи допускаються студенти, які відвідали не менше 90 % (або відпрацювали пропущені заняття на консультаціях) аудиторних занять і отримали не менше 60 % від можливої кількості балів за поточну роботу.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Три теоретичні питання. Виконання завдання потребує повної аналітичної і змістовної відповіді, кожне питання оцінюється від 0 до 33-34 балів.

33-34 балів отримують студенти, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов'язкову, а й додаткову літературу.

23-32 отримують студенти, які в цілому розкрили теоретичне питання, однак не повно і допустивши деякі неточності. При цьому не використав на достатньому рівні обов'язкову літературу.

22-31 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, розкривши його лише частково і допустивши при цьому окремі помилки, котрі не впливають на загальне розуміння питання.

21-12 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, недостатньо або поверхово розкривши більшість його окремих положень і допустивши при цьому окремі помилки, які частково вплинули на загальне розуміння проблеми.

0-11 балів отримують студенти, які частково та поверхово розкрили лише окремі положення питання і допустили при цьому певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (залік)	Критерії знань
90 – 100	A		отримують студенти, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов'язкову, а й додаткову літературу.
82-89	B		отримують студенти, які в цілому розкрили теоретичне питання, однак не повно і допустивши деякі неточності. При цьому не використав на достатньому рівні обов'язкову літературу.
74-81	C		балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, розкривши його лише частково і допустивши при цьому окремі помилки, котрі не впливають на загальне розуміння питання.
64-73	D		отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, недостатньо або поверхово розкривши більшість його окремих положень і допустивши при цьому окремі помилки, які частково вплинули на загальне розуміння проблеми.
60-63	E		отримують студенти, які частково та поверхово розкрили лише окремі положення питання і допустили при цьому певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання.
35-59	FX		
0-34	F		

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ. Мета і завдання курсу (2 год.)

1. Мета і завдання курсу.
2. Визначення поняття «релігія»
3. Етимологія поняття «релігія».
4. Релігійна і безрелігійна свідомість.

5. Соціально-історичні теорії походження релігії.
6. Типологія та критерії класифікації релігій (політеїстичні, монотеїстичні, пантеїзм).
7. Походження й ознаки «світових» та національних (національно-державних) релігій.

Тема 2. Первісні релігійні вірування. Релігії давнього населення України (4 год.)

1. Найдавніші форми релігійних уявлень.
2. Еволюція релігійних уявлень у період розкладу первіснообщинного ладу.
3. Проблема формування політеїзму.
4. Проблема походження монотеїзму.
5. Палеолітичні вірування населення України.
6. Трипільська релігія.
7. Релігія кіммерійців та скіфо-сарматських племен.

Тема 3. Релігійні вірування та вчення країн Стародавнього Сходу. (4 год.)

1. Релігія давнього Єгипту.
2. Релігійні традиції Межиріччя.
3. Давньоарійська релігія.
4. Релігійні вірування Стародавнього Китаю.

Тема 4. Релігійні традиції греко-римського світу. (4 год.)

1. Давньогрецька релігійна традиція.
2. Еллінські культу та пантеон.
3. Етруські боги та їх ототожнення з римським пантеоном.
4. Жрецький суспільний стан в Стародавньому Римі.
5. Давньоримська космологія та уявлення про потойбіччя.
6. Криза релігійної системи в епоху Пізньої імперії.

Тема 5. Національно-територіальні релігії. (6 год.)

1. Конфуціанство.
2. Даосизм.
3. Індуїзм та його пантеон
4. Джайнізм.
5. Сикхізм.
6. Зороастризм.
7. Мітраїзм та маніхейство.
8. Синтоїзм.

Тема 6. Юдаїзм (іудаїзм) – релігія національної винятковості. (2 год.)

1. Історія юдейської релігійної традиції.
2. Джерала єврейського «святого письма»
3. Монотеїзм та вчення юдаїзму про «богообраність»
4. Міфологічна та космологічна традиції юдаїзму.
5. Етика юдаїзму.

Тема 7. Релігійне вчення та етапи історичного розвитку буддизму. (4 год.)

1. Соціально - релігійний контекст виникнення буддизму.
2. Національні форми буддизму: історичний аспект.

3. Поширення буддизму в Китаї.
4. Буддизм і синтоїзм у Японії.
5. Північний буддизм (ламаїзм).
6. Особливості вчення тибетського буддизму.
7. Ламаїзм і сучасність.

Тема 8 . Релігійна доктрина та традиції ісламу. (4 год.)

1. Аравія у доісламський час.
2. Поява і поширення ісламу.
3. Мусульманський життєвий цикл: обряди та процеси.
4. Есхатологія.
5. Ісламська соціальна етика.
6. Проблема ісламського фундаменталізму.

Тема 9. Історія християнства. (6 год.)

Витоки християнства та його культурно-історичне оточення.

1. Богословська, міфологічна та історична концепції трактування особи Ісуса Христа.
2. Формування церковної організації та віровчення християн.
3. Утворення самостійних церков.
4. Католицизм. Віросповідні засади, обрядово-культові та організаційні особливості.
5. Еволюція соціальної доктрини і соціальної політики католицької церкви.
6. Православ'я. Загальна характеристика віросповідних та культових особливостей.
7. Організаційна структура світового православ'я.
8. Ранній протестантизм: причини появи та характерні особливості.
9. Пізній протестантизм: догматика, віровчення, культу, всесвітні релігійні центри.

Тема 10. Новітні релігійні течії та рухи. (4 год.)

1. Соціально-психологічні чинники виникнення неорелігій.
2. Неохристиянська релігійна традиція та її характерні ознаки.
3. Свідки Ієгови як нехристиянський феномен.
4. Синкретичні релігії.
5. Саєнтологічна традиція в новітніх релігійних течіях.
6. Неоязичництво у світі та Україні.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	у тому числі				у тому числі			
	Л	Пр	С.р.	Л	Пр	С.р.		
Тема 1. Вступ. Мета і завдання курсу		2	2	4				4
Тема 2. Первісні релігійні вірування. Релігії давнього населення України		4	2	6			2	8
Тема 3. Релігійні вірування та вчення країн Стародавнього Сходу.		4		6		2		16
Тема 4. Релігійні традиції греко-римського світу.		4	2	6				10
Тема 5. Національно-територіальні релігії.		6	2	8		2	2	16
Тема 6. Юдаїзм (іудаїзм) – релігія національної винятковості		2		4				10
Тема 7. Релігійне вчення та етапи історичного розвитку буддизму		4	2	6		2		10
Тема 8. Релігійна доктрина та традиції ісламу		4		6		2		10
Тема 9. Історія християнства.		6	8	10		4	2	10
Тема 10. Новітні релігійні течії та рухи		4	2	4				8
Модульна контрольна робота								
Разом за семестр	120	40	20	60	120	12	6	102

6.3. Теми практичних (семінарських) занять*

№ з/п	Назва теми	К-сть год. денна форма навч.	К-сть год. заочн. форма навч.
1	Релігія як предмет дослідження	2	
2	Найдавніші вірування індоєвропейських народів	2	2

3	Антична релігія і міфологія	2	-
4	Даосизм	2	2
5	Буддизм	2	-
6	Старий заповіт і його світ.	2	-
7	Новий Заповіт	2	
8	Православ'я.	2	2
9	Протестантизм	2	-
10	Вивчення історії релігій світу в закладах загальної середньої освіти.*	2	-
	Разом	12	6

* використання елементів неформального навчання – здобувач із запропонованих як альтернативних форм (проходження дотичних до тем модуля онлайн курсів на платформах *Prometheus*, Освіторія, EdEra та ін.) може обрати 1 і за наявності сертифіката отримати кількість балів передбачених за конкретну тему.

Зміст семінарських занять

Тема 1. Релігія як предмет дослідження

1. Релігія як соціальний феномен.
2. Релігія з точки зору психології.
3. Функції релігії.
4. Сутнісні характеристики релігії: а) релігійна свідомість; б) релігійний культ; в) релігійна організація.
5. Особистісно значимі компоненти релігії: а) релігійна віра; б) релігійний досвід; в) релігійна поведінка.

Тема 2. Найдавніші вірування індоєвропейських народів.

1. Джерела кельтської і германської міфології.
2. Особливості вірувань давніх кельтів.
3. Кельтські друїди за свідченнями античних авторів.
4. Особливості вірувань давніх германців.

Тема 3. Антична релігія і міфологія.

1. Джерела давньогрецької релігії і міфології.
2. Олімпійський пантеон.
3. Герої.
4. Нижча міфологія давніх греків і римлян.
5. Особливості релігії і міфології давніх римлян.

Тема 4. Даосизм.

1. Лао Цзи – засновник даосизму.
2. Поняття Дао у китайській філософії.
3. Даоська доктрина безсмертя.
4. Даосизм «філософський» і даосизм «релігійний».

Тема 5. Буддизм.

5. Біографія Будди – Сіддхарти Гаутами (історична і міфологічна).
6. Буддійський канон. Тіпітака. Текстологія.
7. Основні напрямки: хінаяна, махаяна, ваджраяна.
8. Буддизм як історично перша світова релігія.

Тема 6. Старий заповіт.

1. Старий Заповіт: історія створення і текстологія.
2. Пророчі книги Старого Заповіту ; Книга Іова, книга Екклесіаста, книга пророка Даниїла.
3. Старозаповітні образи у світовій художній культурі

Тема 7. Новий Заповіт.

1. Походження та історія створення книг Нового Заповіту. Структура і текстологія.
2. Ісус Христос. Земне життя та його вчення.
3. Одкровення Іоана Богослова (Апокаліпсис).
4. Образ Ісуса Христа у світовій художній культурі.

Тема 8. Православ'я.

1. Великий церковний розкол.
2. Основи православного віровчення: а.) священні перекази; б) соборність; в) концепція спасіння.
3. Розбіжності в догматиці богослов'я і обрядів у православ'ї та католицизмі.
4. Візантійський ісихаїзм.
5. Візантійська ікона.

Тема 9. Протестантизм

1. Ідейні витоки Реформації
2. Ранній протестантизм.
3. Догматика, культ та обряди лютеранства, кальвінізму й англіканства.
4. Особливості віровчення та культури пізнього протестантизму.
5. Сучасні неопротестанські течії.

Тема 10. Вивчення історії релігій світу в закладах загальної середньої освіти.

1. Історія релігій в контексті вивчення Всесвітньої історії.
2. Висвітлення розвитку релігії та культури Стародавнього Сходу на уроках історії в закладах загальної середньої освіти.
3. Особливості вивчення історії світових релігій на уроках історії у загальноосвітніх закладах.
4. Специфіка навчання питанням релігієзнавства, відповідно за підручниками з Історії України 7,8 класів загальноосвітніх закладів.
5. Використання сучасних методів проведення уроків з історії релігій світу.

6.4. Самосійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Конспектування та реферування джерел та наукової літератури	14	18
2	Опрацювання лекційного матеріалу	7	26
3	Розробка тестів для поточного або підсумкового контролю за темами, що вивчаються в шкільному курсі Всесвітня історія (7, 8 клас).	5	
4	Розробка плану та конспекту уроку за темами, що вивчаються в шкільному курсі Всесвітня історія (7, 8 клас).	5	
5	Організаційно-методична робота у бібліотеці	8	18
6	Перегляд документальних фільмів	6	10
7	Підготовка до заліку з навчального курсу	15	30
	Разом:	60	102

Теми, які пропонуються для написання наукових повідомлень, есе та рефератів.

1. Релігійний простір і релігійний час.
2. Форми трансформації первісних вірувань у сучасних релігіях.
3. Особливості співіснування міфології, релігії та філософії у давньогрецькому світогляді.
4. Протоіндуїзм і ведійський брахманізм.
5. Загальна характеристика та періодизація історії індійських релігій.
6. Вчення про сансару і мокше.
7. Механізм формування пантеону. Трімурті. Шакті. Брахма. Сарасваті.
8. Ранній буддизм. Тхеравада. Махаяна. Ваджраяна.
9. Література сутр махаяни. Шлях бодхісатви
10. Спільне та відмінне у буддизмі та джайнізмі.
11. Вплив зороастрійського морального дуалізму на стародавню і сучасну філософію.
12. Релігійні звичаї Японії: символічний зміст.
13. Досконалість людини за Конфуцієм.
14. Основні релігійно-філософські уявлення Китаю.
15. Культ Неба, царя і пращурів епохи Шан і Чжоу.

16. Конфуціанство в історії та культурі Китаю, Кореї, Японії.
17. Релігійно-етичні доктрини буддизму у сучасній ідейній інтерпритації.
18. Євреї в ісламських та християнських країнах у середні віки.
19. Консервативний іудаїзм. Сіонізм. Створення держави Ізраїль.
20. Талмуд, «Шулхан Арух» та інша равіністична література.
21. Священне Писання і Священний Переказ у нехристиянських релігіях.
22. Модернізація ідеології католицизму в епоху глобалізації.
23. Особливості розвитку Української православної церкви у ХХ-ХХІ ст.
24. Спільні та відмінні догмати та віросповідні засади протестантських конфесій.
25. Гріх у християнській етиці православ'я, католицизму, протестантизму.
26. Розвиток ісламу в контексті сучасного глобалізованого світу: перспективи та небезпеки.
27. Доісламські вірування арабів. Мухаммад.
28. Шаріат, «п'ять стовпів Ісламу».
29. Суфізм. Шіїти. Хариджити. Ісмаїліти.
30. Гуманістичні потенції атеїстичного світогляду.
31. Неорелігії в контексті духовних і соціальних викликів сьогодення.

Теми для мультимедійної презентації:

- Іудейський святковий календар.
- Християнський святковий календар.
- Протестанський святковий календар.
- Мусульманський святковий календар.
- Християнські реліквії Європи
- Православні святині – місця паломництва.
- Іудейські святині – місця паломництва.
- Мусульманські святині – місця паломництва.
- Релігійний склад населення планети

6.5 Індивідуальні завдання

Не передбачені за навчальним планом.

6.6. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІК)

1. Етимологія поняття «релігія».
2. Типологія релігій (політеїстичні, монотеїстичні, пантеїзм).
3. Походження й ознаки «світових» та національних (національно-державних) релігій.
4. Найдавніші форми релігійних уявлень.
5. Еволюція релігійних уявлень у період розкладу первіснообщинного ладу.
6. Проблема формування політеїзму.
7. Проблема походження монотеїзму.
8. Єгипетський пантеон богів.

9. Релігійні традиції Межиріччя.
10. Давньоарійська релігія.
11. Релігійні вірування Стародавнього Китаю.
12. Давньогрецька релігійна традиція.
13. Формування Олімпійського пантеону.
14. Давньоримська космологія та уявлення про потойбіччя.
15. Конфуціанство.
16. Даосизм.
17. Індуїзм та його пантеон.
18. Джайнізм.
19. Сикхізм.
20. Зороастризм.
21. Мітраїзм та маніхейство.
22. Синтоїзм.
23. Історія іудейської релігійної традиції.
24. Історія Єрусалимського храму.
25. Міфологічна та космологічна традиції іудаїзму.
26. Етика іудаїзму.
27. Особливості буддійського релігійного світогляду.
28. Національні форми буддизму: історичний аспект.
29. Поширення буддизму в Китаї та Японії.
30. Буддизм і синтоїзм у Японії.
31. Північний буддизм (ламаїзм).
32. Особливості вчення тибетського буддизму.
33. Ламаїзм і сучасність.
34. Поява і поширення ісламу.
35. Мусульманський життєвий цикл: обряди та процеси.
36. Ісламська соціальна етика.
37. Проблема ісламського фундаменталізму.
38. Витоки християнства та його культурно-історичне оточення.
39. Богословська, міфологічна та історична концепції трактування особи Ісуса Христа.
40. Формування церковної організації та віровчення християн.
41. Поширення та еволюція християнства.
42. Католицизм. Віросповідні засади, обрядово-культові та організаційні особливості.
43. Еволюція соціальної доктрини і соціальної політики католицької церкви.
44. Православ'я. Загальна характеристика віросповідних та культових особливостей.
45. Організаційна структура світового православ'я.
46. Ранній протестантизм: причини появи та характерні особливості.
47. Догматика, культ та обряди лютеранства, кальвінізму й англіканства.
48. Традиції пізнього протестантизму.

49. Пізній протестантизм: догматика, віровчення, культу, всесвітні релігійні центри.
50. Соціально-психологічні чинники виникнення неорелігій.
51. Неохристиянська релігійна традиція та її характерні ознаки.
52. Свідки Іегови як нехристиянський феномен.
53. Синкретичні релігії.
54. Саєнтологічна традиція в новітніх релігійних течіях.
55. Неоязичництво у світі та Україні.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

З метою підвищення якості засвоєння матеріалу при проведенні занять використовуються унаочнюючі матеріали: джерельна література, що сприяють формуванню повного уявлення про культурний феномен; візуалізацію. Карти та атласи.

Проведення занять передбачає стандартно обладнані навчальні аудиторії та використання технічних засобів (ноутбук, проектор, мультимедійна дошка).

Програмне забезпечення: доступ до мережі Інтернет, сайт електронного навчання УжНУ, корпоративна пошта.

Програмне забезпечення – сайт електронного навчання УжНУ.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Академічне релігієзнавство. *Підручник.*/ За ред. Проф. Колодного А. К. 2000
2. Абу Аля аль Мауді. Принципи ісламу. Львів. 1995.
3. Білецький А. Міфологія і міфи античного світу. <http://litopys.org.ua/slovmith/slov02.htm>
4. Білик В. Роль релігійного фактору в історії старосхідних цивілізацій: до історіографії питання. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки.* № 11(236). Луцьк. 2012. С. 140-145
5. Боднарюк Б. Єретичні рухи та міжконфесійне протистояння на терені Західної Європи: від завершення альбігойських війн до повстання камізарів (1245 – 1715 рр.) *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки.* Том 27. С. 84 – 97
6. Бондарюк Б., Яновський Я. Релігійні системи стародавньої Месопотамії. file:///C:/Users/HP/Downloads/Pssiae_2014_1_6.pdf
7. Вайнтруб І. Краба і мечеті. *Людина і світ.* №6.1999.
8. Вайнтруб І. Буддизм. *Людина і світ.* № 2. 1998.
9. Вайнтруб І. Конфуціанство. *Людина і світ.* № 1.1999.
10. Вайнтруб І. В. Даосизм. *Людина і світ.* №2. 1999.

11. Горбаченко Т. ІСТОРІЯ РЕЛІГІЙ У СТРУКТУРІ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2011. № 2 (14). С. 98 – 102.
12. Мауріттсон М. Католицьке віровчення. К. 1988.
13. Марініч В. Релігії Стародавнього Єгипту очима древніх греків: Геродот і Страбон. <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Gumanitarni/article/viewFile/11923/10283>
14. Марініч В. РЕЛІГІЇ СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ: АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ ЗАГАЛЬНОПРИЙНЯТОЇ ІСТОРИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ. *Науковий вісник НУБІП України. Серія: Гуманітарні студії*. №280. 2018. С. 209 – 216.
15. Лешан В. Основи релігієзнавства: *Підручник*. Чернівці: Рута. 2005. 304 с.
16. Литвиненко Н. Українське неоязичництво: історія та сучасність. *X Всеукраїнська студентська науково - технічна конференція "Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання"*. С. 189 – 191.
17. Лобовик Б. Проблема періодизації історії релігії. <https://uars.info/prints/ur/05/3.pdf>
18. Лубський В., Харьковщенко Є., Лубська Т. Історія релігій світу. *Навч. посіб.* К. 2004.
19. Лубський В., Харьковщенко Є., Лубська Т., Горбаченко Т. Іслам: історія і сучасність. *Навч.метод.посіб.* К. 2014.
20. Каріков С., Ручинська О. Історія релігій світу. Соціально-психологічні кризи та їх подолання: *навч.посіб.* Харків: НУЦЗУ. 2014. 118 с.
21. Колодний А. Християнство на порозі нового тисячоліття. *Українське релігієзнавство*. № 35. 2005. С. 300 – 309.
22. Кондратьєва І. Давні Східні Церкви: Ідентифікація, історія, сучасність: *монографія*. К. 2012. 496 с.
23. Латигіна Н. Іслам: шлях крізь століття : *монографія*. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2016. 360 с.
24. Пірен М. Соціологія релігії: *Підручник*. К.: ДП Видавничий дім Персонал. 2008. 344 с.
25. Огнева О. З історії релігії Бон. *Східний світ*. №1. 2004. С. 99 – 116.
26. Пирог Г. Християнські цінності у сучасному українському суспільстві *Науковий вісник Чернівецького Університету*. Вип. 203-204. Філософія. Чернівці. 2004. С. 22-26.
27. Решетніков Ю., Яроцький П. Інституалізація протестантизму як вихід у світ. *Українське релігієзнавство*. № 35. 2005. С. 238-261.
28. Стальникович С. В. Історія релігії та церкви в Україні. 2023.
29. Старовойт А. Особливості релігії стародавніх єгиптян. *Вісник студентського наукового товариства [електронне видання]: збірник наукових праць студентів, магістрантів і аспірантів / за заг. ред. О. В. Мельничука*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя. Вип. 26. 2022. 207 с.

30. Филипович Л. Протестантизм та його роль в утвердженні релігійного багатоманіття світу. Історія релігій в Україні: *Науковий щорічник*. Вип. 27. 2017 С. 54 – 62.
31. Фаррар Ф. Жизнь и труды св. Апостола Павла. К. 1994.
32. Шепетяк О. М. Історія релігій. Т.1. Жовква: Місіонер. 2019. 496 с.
33. Швед З. Теорія та історія релігійного мистецтва в системі релігієзнавчого знання. *Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*. №2 (4). СОФІЯ. 2015. С.69-72
34. Яроцький П. Релігієзнавство (сучасні релігійні процеси у світі й Україні). *Підручник*. К. 2015.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет Ужгородський національний університет

1. Сайт Ужгородського національного університету - <https://www.uzhnu.edu.ua>
2. Сторінка факультету історії і міжнародних відносин <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/node/50/show>
3. Інфо-центр факультету (розклади, зміни, оголошення) - <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/124>
4. Сайт Наукової бібліотеки УжНУ - <http://www.lib.uzhnu.edu.ua>
5. Відділ онлайн послуг Наукової бібліотеки УжНУ - <http://www.lib.uzhnu.edu.ua>
6. Послуга тематичний підбір літератури - <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/node/50/show>
7. Науковий вісник УжНУ: серія Історія - <http://visnyk-ist.uzhnu.edu.ua/index>
8. Сайт електронного навчання - <https://e-learn.uzhnu.edu.ua/login/index.php>

Бібліотеки та музеї

9. Сайт Наукової бібліотеки УжНУ - <http://www.lib.uzhnu.edu.ua>
10. Закарпатська обласна наукова бібліотека - <http://www.biblioteka.uz.ua>
11. Бібліотеки України - <http://www.biblioteka.uz.ua/chapter/www/>
12. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>.
13. Освіта-UA (освітній портал) – <http://osvita-ua.net/>

Енциклопедії, монографії, статті

14. Вікіпедія – електронна енциклопедія (українською мовою) – <http://uk.wikipedia.org/>
15. Електронні книги - <https://www.twirpx.com>
16. Книги google - <https://books.google.com.ua>
17. Google Акаемія - <https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk>
18. Читиво електронна бібліотека - <https://chtyvo.org.ua>

Навчально-методичне видання

Кузьма Вікторія Владиславівна

Навчально-методичний комплекс дисципліни
«Історія релігій світу»

Кузьма В. Історія релігій світу (для здобувачів вищої освіти галузі знань **03 Гуманітарні науки спеціальності 014.03 Середня освіта освітньої програми Історія**). / Вікторія Кузьма [Ужгород. нац. ун-т; ф-т. історії та міжнародних відносин; каф. Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби]. Ужгород – 2023. – 24 с.